Basul GEORGE–EMIL CRĂSNARU: „Trăiesc între două lumi”

(Costin Popa – 1 mai 2011)

140 de roluri de operă

Costin Popa: Gelu, îți propun să reînnodăm firul acolo unde s-a rupt. Ai plecat din România în 1980. După aceea, așa erau vremurile, știrile care ne parveneau despre artiștii noștri care activau în străinătate erau zero barat.

George-Emil Crăsnaru: A fost o perioadă grea, dar foarte bogată în evenimente. În primul rând, din punct de vedere uman, a trebuit să mă acomodez într-un alt mediu, cu un alt mod de a-ți face profesia. Am avut șansa să fiu angajat la un teatru ca Opera din Wiesbaden, unde are loc anual celebrul festival din luna mai...

C. P.: ... la care și Opera Națională fusese invitată cu circa un deceniu înainte.

G.-E. C.: Veneau trupe din toată lumea și, în general, artiști excepționali, care costau bani foarte mulți. Rolul meu de debut la Wiesbaden a fost Filip din „Don Carlos”. Mi-a adus destul de multă bucurie. În același timp, trebuia să cânt șapte premiere pe an, în timp ce la Opera din București făceam câte una anual sau la doi ani. Când intri într-o țară nouă, ritmul este năucitor, n-ai casă, nu știi ce te așteaptă în ziua de mâine, nu aveam siguranța că îmi va sosi familia... Iată în ce stare sufletească eram. Dar știam, spun foarte cinstit, că n-o să mă mai întorc niciodată în România. Eu sunt un homo politicus. Vedeam în perspectivă situația țării, ca vecină a Uniunii Sovietice atotputernice. Dar nu putea să dureze. Țin minte că m-a sunat cineva de la fosta agenție de impresariat ARIA, să mă întrebe când mă voi întoarce. I-am răspuns că atâta vreme cât acolo domnește Ceaușescu și mai este comunism, eu nu mai am ce căuta în România. Iar doamna respectivă, sărmana, a închis repede telefonul, s-a speriat că am spus o... blasfemie pentru ea. Am avut foarte mult de suferit din punct de vedere politic, dar nu puteam să vorbesc atunci. Asta a apăsat și asupra profesiei. Nu am trăit numai în Germania, am cântat în lumea largă iar repertoriul meu cuprinde 140 de roluri de operă jucate pe scene și câteva sute de oratorii.

C. P.: Deci, activitate intensă și în teritoriul vocal-simfonic.

G.-E. C.: Exact... plus recitaluri de lieduri. Am avut șansa să pot să învăț foarte mult și, în primul rând, cel mai mare câștig pentru mine a fost limba germană, pe care o vorbeam. Costin, să știi că sașii din România vorbesc germana superbă a secolelor XVII-XVIII care se deosebește foarte tare de cea vorbită astăzi. Am avut șansa să am și pianiști corepetitori excepționali datorită cărora, cu multă strădanință, când am ieșit pe scenă am putut cânta ca un german. Concurența a fost și este enormă, americanii sunt extrem de pregătiți și, de multe ori, în loc să-și primească onorariul, și-l dau ca să intre în aceste teatre. Pentru că, dacă adaugă în CV că au cântat la Wiesbaden, Frankfurt sau Düsseldorf, primesc mult mai ușor angajamente în America.

„Ce-i asta, doi Filipi pe scenă?”

C. P.: Care au fost deci drumurile artistice după 1980?

G.-E. C.: În mare, şapte ani am fost angajat la Wiesbaden, ca prim solist. În această perioadă, am cântat tot „Inelul Nibelungilor” de Wagner și „Femeia fără umbră” de Richard Strauss. Au fost roluri foarte importante, plus colaborarea cu mari dirijori și mari cântăreți ca Birgit Nilsson, Alfredo Kraus de la care am avut numai de învățat. Nu-mi place aroganța și suficiența și de aceea, când veneau oaspeți din lumea largă în calitate de colegi, îi întrebam și se pare că am câștigat un oarecare bagaj de cunoștințe. Unii sunt foarte binevoitori, le face plăcere să fie consultați. Așa am aflat lucruri deosebite. După acești șapte ani, m-am mutat la teatrul din Saarbrücken unde, la fel, am avut ocazia să fac roluri foarte importante. Am colaborat cu un mare şef de orchestră, Jiři Kout, care dirija și la Metropolitan. Am abordat marele repertoriu german, Wotan în tot „Inelul Nibelungilor” și mai târziu am cântat Hagen. Nu-i foarte simplu să faci Tetralogia într-o săptămână! Apoi am cântat Ochs din „Cavalerul rozelor” de Richard Strauss, roluri în operele marelui Janáček, care din păcate nu-i prea cunoscut în România. Toate au fost pentru mine deschideri de lumi.

C. P.: Tot timpul ai fost angajat într-un teatru?

G.-E. C.: Nu. Când Jiři Kout a plecat de la Saarbrücken, m-am mutat la Opera din Köln unde am avut contract pentru doi ani dar nu l-am încheiat. Începusem să fiu freelancer, adică eram angajat cu pachetul de spectacole și, bineînțeles, remunerat ca atare. Am cântat mult la Monte Carlo, în America, la teatre bune, cu tradiție. La Saarbrücken am debutat în rolul titular din „Olandezul zburător” de Wagner, întrucât până atunci cântasem Daland din același opus. Apoi l-am preluat și la Opera din Tokio în 1993-1994 sau la Opera din Paris.

C. P.: Știu că ai cântat și la Scala din Milano.

G.-E. C.: Cel mai mare câștig a fost de a debuta acolo, unde am cântat în patru producții. În „Lady Macbeth din Mtsensk” de Șostakovici am făcut două roluri, Boris, cel principal și cel al Preotului, într-o montare genială, una dintre cele mai bune pe care le-am întâlnit, datorată unui mare regizor francez, André Engel. 20 de spectacole la Paris, în doi ani diferiți, încă zece la Scala, după care a urmat la Scala o nouă serie de 14 spectacole cu „Don Carlos”, alături de Pavarotti, sub bagheta lui Riccardo Muti și în regia lui Franco Zeffirelli. Am fost angajat inițial ca dublură a lui Samuel Ramey pentru rolul Filip și ca titular pentru cel al Marelui Inchizitor. N-am apucat să fac Filip pentru că Sam Ramey nu s-a îmbolnăvit deloc, așa că am cântat zece spectacole ca Marele Inchizitor. Dar l-am întrupat și pe Călugărul care de fapt era umbra lui Carol Quintul. A fost interesant că la debutul meu, publicul Scalei, care este foarte... comunicativ, a strigat când a început duetul Filip - Marele Inchizitor: „Ce-i asta, doi Filipi pe scenă?” Cum vocile erau oarecum apropiate ca timbru și calitate, Muti și Zeffirelli au spus (Zeffirelli a fost extraordinar de amabil cu mine, ca de altfel și Muti): „Voi aveți glasuri prea asemănătoare, trebuie să avem timbruri contrastante. Marele Inchizitor este un bătrân și e nevoie să aibă voce mai urâtă. Tu ar trebui să faci alt rol.” Și așa l-am cântat, cu bucurie, pe acel Călugăr. După aceea, am avut tot zece spectacole cu „Îngerul de foc” de Prokofiev, un rol foarte frumos, Doctor Faust. Au mai fost și patru concerte, tot la Scala, cu „Missa Glagolitică” de Janáček, într-un cvartet foarte valoros cu tânărul tenor, care

a cântat și în „Don Carlos”, Serghei Larin, un coleg minunat, din păcate astăzi dispărut. Nu pot să vorbesc chiar despre tot, am făcut roluri importante.

Artistul penibil

C. P.: Dar activitatea didactică?

G.-E. C.: Din 1993 am profitat de faptul că am fost angajat ca profesor universitar la Düsseldorf și la Academia de Muzică „Robert Schumann”, de unde am ieșit la pensie acum doi ani. Am rămas însă ca docent, pentru a termina de preparat ultimii cântăreți pe care-i mai am. După aceea vreau să fiu liber și îi mulțumesc lui Dumnezeu că încă mai pot cânta. Țin să fructific puțin pe scenă acești ani, pentru că asta este bucuria mea. Și poate și a publicului.

C. P.: Desigur...

G.-E. C.: Este totuși o teroare să vezi pe scenă cântăreți bătrâni care nu mai pot să susțină în mod valabil un rol și totuși insistă să nu plece acasă. Nu vreau să ajung în această stare.

C. P.: Când crezi că trebuie să se oprească un artist, indiferent dacă a făcut o carieră mai puțin importantă sau a fost vedetă?

G.-E. C.: Nu trebuie atins momentul în care devine penibil.

C. P.: Își poate da el seama?

G.-E. C.: Trebuie.

C. P.: Astăzi, destui cântăreți se agață de scenă, de roluri, ba chiar încearcă să cânte și în alte timbralități...

G.-E. C.: Știu la ce te referi. E păcat... Am însă și alte exemple. Exista la Berlin tenorul Hans Beirer care la 78 de ani cânta Wagner încă bine. De asemenea am avut bucuria, prin 1993-94, să cânt Sarastro din „Flautul fermecat” la Monte Carlo alături de Hans Hotter, care avea 84 de ani și deși nu mai avea calitatea vocală de la 34 de ani, depășea mulți tineri.

C. P.: Și Mark Reizen a cântat la 90 de ani Gremin din „Evgheni Oneghin” la Bolșoi Teatr...

G.-E. C.: Totuși, sunt excepții. Mă gândesc și la Alfredo Kraus care, până a murit, era absolut onorabil în scenă. Și chiar dacă, din punct de vedere vocal, un astfel de monstru sacru nu mai are calitățile din tinerețe, interpretarea, experiența ... sunt lucruri care rămân. Și ar mai fi un aspect. Din punct de vedere vocal, în România, cântam cu glas redus. Tehnic, nu am avut șansa să-mi cânt vocea la valoarea ei, dar am beneficiat de un glas natural care m-a ajutat de foarte multe ori să trec peste greutățile partiturilor. Avansând în carieră, mi-am dat seama că există artiști tineri, care apucă să cânte până la 35 de ani cu voce naturală minunată, apoi apar în corp anumite schimbări, traheea care la tinerețe este puternică ca o bucată de oțel, devine ca un carton și trebuie să-ți însușești o anume tehnică vocală, foarte greu de găsit. Este ușor de discutat despre cântatul susținut de

diafragmă dar... Dacă nu aș fi plecat în Germania și n-aș fi avut ocazia să lucrez cu Mario del Monaco, de fapt cu soția lui, Rina del Monaco, care a fost și profesoara lui Mario, nu puteam să ajung să cânt până la 70 de ani.

Sub bagheta lui Herbert von Karajan

C. P.: Ai vorbit despre dirijori importanți, Jiři Kout, Riccardo Muti. Înainte de plecarea din țară, ai cântat și sub bagheta lui Herbert von Karajan la Festivalul de la Salzburg. Cum era?

G.-E. C.: O mare personalitate. Eu mă aflam la prima ieșire din țară. A fost foarte prietenos cu mine, având în vedere că eram, se pare, extrem de muzical, vocea era tânără, suna destul de bine. Însă eu trebuie să fiu sincer. Am cântat rolul Marelui Inchizitor, rol de cantitate vocală, dar partenerul meu era Nicolai Ghiaurov, care avea un glas gigantic. Când a deschis gura și a scos primele sunete, am fost îngrozit, am avut impresia că se crapă plafonul de la Grosses Festspielhaus. Mai erau acolo și alte fenomene vocale, Mirella Freni, Piero Cappuccilli... Pentru mine, a fost într-adevăr un vis frumos, veneam din minunata Românie, țară cu mari tradiții vocale și de operă, dar nu am fost, cred eu, preparat să cânt la acest nivel cu artiști ca Ghiaurov sau Karajan. Se pare că marele dirijor a fost foarte mulțumit de mine pentru că m-a invitat și anul următor, dar i s-a răspuns din România, că sunt bolnav în spital.

C. P.: Așa a fost?

G.-E. C.: Un neadevăr. În fine, totul a picat. El a fost oarecum jignit că nu i-am răspuns personal, dar atunci nu aveam voie să luăm legătura directă cu astfel de personalități. Cultura, după cum știi foarte bine, avea în acei ani în primul rând o funcție politică, de propagandă. Normal că românii se mândreau cu cântăreți de talia marelui Nicolae Herlea. Noi am avut artiști minunați, de uriașe tradiții, numai că unii dintre ei au suferit, cum a fost marele Șerban Tassian. Dar nu are sens să mai discutăm, să vorbim de acel an salzburghez 1974. Au fost cinci spectacole cu „Don Carlos". După primul, Christa Ludwig care era Eboli, nu a întrunit sufragiile lui Karajan și a fost schimbată.

C. P.: Da? Cine i-a luat locul?

G.-E. C.: Era o cehă, Randová.

C. P.: Eva Randová...

G.-E. C.: Da. Eu am avut cinstea, acum cinci ani, să primesc Medalia Gottlob Frick...

C. P.: ... în memoria marelui bas german.

G.-E. C.: Sunt membru de onoare al asociației respective – cinstit să fiu este un fel de cimitir al elefanților.

C. P.: Onorurile sunt onoruri!

G.-E. C.: Da, mulțumesc. Acolo m-am reîntâlnit cu Eva Randová, ca și cu alți parteneri de-ai mei din tinerețe, din marile teatre. M-am bucurat nespus de mult. Avem în fiecare an o reuniune în luna octombrie, când facem un seminar, privim spectacole vechi, ascultăm cântăreți noi, conferim anumite titluri. O activitate pozitivă. Nu pot să spun că stau degeaba, mă simt bine în Germania, dar pe undeva îmi lipsește România, țara în care în care m-am născut și unde am fost, nu jignit, dar m-a durut faptul că, din 1990, acum este prima dată, când sunt invitat la Opera Națională din București, în juriu. A fost casa mea, locul în care am creat roluri, se pare, interesante, unde am învățat foarte multe de la oameni de artă ca Jean Rânzescu – un regizor cum rar se mai întâlnește, ca Hero Lupescu, ca Anghel Ionescu Arbore care mi-a fost profesor la facultate și alții. De fapt, eu trăiesc între două lumi.

Cântărețul intelectual

C. P.: Cum vezi faptul că un artist de operă se îndreaptă și către literatura de lied sau repertoriul vocal-simfonic. Este acest lucru la îndemâna oricui?

G.-E. C.: Este o necesitate pentru cântărețul modern, pentru că am trecut de vremurile în care artiștii erau oameni simpli, care aveau doar câteva sunete în voce. Cântărețul trebuie să fie un intelectual, trebuie să știe ce face iar liedul și oratoriul sunt căi de a dezvolta sensibilitatea artistică, orizontul de gândire și mobilitatea vocală. Există, natural, o anumită tendință, o afinitate a fiecărui cântăreț pentru un anumit stil, dar definitorie pentru dezvoltare este multilateralitatea și, chiar dacă artistul nu poate excela în toate genurile, aceasta îi deschide căi noi.

C. P.: Există și azi specializări...

G.-E. C.: Sigur, mai mult sau mai puțin. În general, cântăreții trebuie să-și lărgească repertoriul, să cunoască cât mai multă muzică, dramaturgie, poezie. Costin, știi că un lied este de fapt o operă întreagă în miniatură. Aici își arată artistul forța lui de interpretare, de pătrundere.

C. P.: Deci recomanzi studenților...

G.-E. C.: Nu recomand, este obligatoriu.

Cu sufletul pe tavă

C. P.: Vorbește-mi despre viitoarele colaborări cu Opera Națională București.

G.-E. C.: Nu știu. Am discutat principial, să cânt Don Basilio în „Bărbierul din Sevilla”. Am făcut acum vreo două luni un „Requiem” de Verdi la Bielefeld, care m-a bucurat. Deci eu încă încerc să mă păstrez în formă, nu renunț dar nu vreau să ajung un moș căruia-i „bate” vocea și publicul spune: „Nu mai pleacă ăsta acasă, să-i lase pe cei tineri?”. Mă bucur de fiecare dată să aud voci proaspete. În concursul la care suntem acum colegi de juriu, „Maeștrii artei lirice - Petre Ștefănescu Goangă”, admir un bas moldovean cu voce superbă, de asemenea am auzit un bas român acum doi ani, din Cluj, cu nume maghiar, care cred că acum este la Frankfurt, o voce care promite foarte mult, de mare calitate. Urmăresc, este o pasiune pentru mine, să aud cântăreți tineri care ne preiau ștafeta. Această artă, această cultură nu trebuie să moară.

C. P.: Clujeanul Zoltán Nagy?

G.-E. C.: Exact, frumoasă voce.

C. P.: Gelu, îți mulțumesc pentru generozitatea cu care ai susținut toate ideile.

G.-E. C.: Există totuși lucruri care mă necăjesc și țin să-ți spun. Personal, când am mers la Conservatorul din București să țin master-classes, n-am fost prea bine tratat de unii. Colegii le-au spus studenților: „Dacă vă duceți să lucrați cu acest cântăreț, vă dau afară din Conservator”. Astea sunt oricum jigniri, dar mai ales când tu vii cu sufletul pe tavă...